

Barabás Miklós portrékatalógusának szinopszisa

Szvoboda Dománszky Gabriella

Célunk

Barabás Miklós festő által készített olaj portrék, képekkel illusztrált, teljeskörűsége törekvő katalógusának, könyvben való megjelenítése.

Barabás Miklós (Kézdimárkosfalva, 1810–Budapest, 1898) elkészült műveiről gondosan vezetett jegyzőkönyvében a darabszám: 2473 tétel. Dománszky Gabriella 27 éve végzett kutatása során jelenleg mintegy 3500 portréről van ismerete, és közülük 1000-ról van fotó gyűjteménye.

Hiánypótló katalógus

Kérdéseket indukáló állapot, hogy a festő halála után 119 évvel sem született meg még Barabás Miklós oeuvre, teljes művészetét felölelő, teljeskörű katalógus.

Dománszky Gabriella, és a Nemzeti Portrétár közösen végzett munkája során a festő, csaknem ezer olajfestményű és akvarell arcképét feldolgozó reprezentatív katalógus kiadását vállalja.

A készítők bemutatása

Dománszky Gabriella:

1962-ben betűszedő szakmunkás képesítést, majd 1979-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetemen művészettörténet szakos diplomát szerez, 1980-ban doktorál. Disszertációja: A Pesti Műegylet története 1839-1865. 1962-79 között a Gondolat Kiadó képszerkesztője, 1979-95-ig a Képzőművészeti Kiadó művészeti vezetője, 1990-95-ig az Országos Szabadalmi Hivatal kiadójának igazgatója. 1995-2000-ig a Budapesti Történeti Múzeum tudományos titkára, 2001-től a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karának Összehasonlító irodalomtörténeti és művészettörténeti tanszékének docense, 2001-től a tanszék vezetője. 1996 és 2002 között ösztöndíjjal tanulmányutakat tesz (Bécs, Prága, Bukarest).

Kutatási területe a 19. század magyar művészeti élete, különös tekintettel a képzőművészeti szakintézményekre, valamint a budapesti falképfestészet mint a Monarchia falképfestészeti iskolájának része.

Képszerkesztőként számos összefoglaló jellegű kiadvány (például Magyarország története képekben, 1970; Képes világtörténet I-III., 1973; Magyarország története, 1973-86; Erdély története I-III., 1986; Nagy magyar mesterek sorozat, 1980-90; Remekművek-sorozat, 1980-90, Barabás Biklós, Benczúr Gyula, Szinyei Merse Pál, A magyar biedermeier, Az operaház, Markó, A Kolozsvári Unitárius Püspökség portrégallériája), valamint kiállítási katalógus megjelentetésében működött közre; képzőművészeti tanulmányait múzeumi kiadványokban, évkönyvekben, katalógusokban, valamint szakfolyóiratokban (Ars Hungarica, Művészettörténeti Értesítő, Helikon, Századok, Budapesti Negyed) teszi közzé.

Reicher Péter (Nemzeti Portrétár)

A Graphisoft igazgatója, 9 éve a Nemzeti Portrétár létrehozója és főtítkára. 18 éves civil szervezet management tapasztalattal rendelkezik. Számos hazai és Európai Unió által finanszírozott sikeres pályázatot bonyolított le. Hazai és nemzetközi civil szervezeti képviseltekben, szövetségekben került megválasztásra, és képviselte Magyarországot. Két könyv közlétevéje. Nős, három gyermek apja.

Nemzeti Portrétár: www.npg.hu

Az alapítvány közérdekű célja a portréfestészen keresztül elősegíteni azoknak a hölgyeknek és uraknak a megismerését és megértését, akik életükkel, munkásságukkal részesei a magyar történelemnek.

Az angol mintára végig gondolt civil kezdeményezés célja, hogy széles körben ismertté váljanak azok a személyek arcképei, akik kisebb-nagyobb mértékben járultak hozzá a haza történelméhez, és arcképe a mai napig fennmaradt.

Ennek érdekében a felkutatott történelmi arcképek tudományos beazonosítását, és az illető személlyel kapcsolatos oktatás, ismeretterjesztés elősegítését is célul tűzi ki. Tevékenységükkel történészek, illusztrátorok, művészettörténészek, családfakutatók, oktatók, és bárki érdeklődőből álló támogatotti kört kívánjuk szolgálni határon innen és határon túl.

A kiadvány

A tervbe vett műben mintegy 3500 tétel sorakozna fel, köztük majd 1000 db kisméretű katalógusképpel ellátva, a képek színesben. Az anyagban olaj és akvarell arcképek szerepelnének.

A kiadvány megközelítőleg 368 oldal, (23 ív). Egy oldalon 4 kép szerepelne, plusz a képekhez tartozó szövegek, adatok.

Megvalósítható lenne mintegy 64 db (4 ív) egész oldalas színes képe is, oldalankét egy-két művel.

A kötetet rövid életrajz vezeti be, ezután jön a katalógusrész, majd a képes oldalak után bibliográfia, a legfontosabb Barabásról megjelent műveket felsorolva. A katalógust névmutató egészíti ki. A képek időrendben következéneek.

Külön tételt képez az adatrögzítés, amelynek legnagyobb része, 27 év kutatás után rendelkezésre áll.

A kötetet Dománszky Gabriella – a közreadó – tervezi és tördeli.

A kiadvány kiadója a Nemzeti Portrétár, aki a kiadással kapcsolatos gazdasági, PR, és szervezési feladatokat kizárólagossággal látja el.

Formátum: A/4

Terjedelem: 23 ív

Papír: 120 gr. matt műnyomó

Kötés: cérnafűzés, kartonfedéllel, néhány kötet díszkötésben

nyomás: 4 szín ofszet

A nyomáshoz kompozit pdf-et adunk.

Példányszám: 500

Barabás Miklós

A fiatal festő 1829 őszén iratkozott be a bécsi akadémiára, a történelmi rajz osztályra (Elementarzeichnung), ahol az alapképzés folyt. Klasszikus mestereket és kortársakat másolt, gondosan tanulmányozta a híres bécsi képtárakat, de munkáiból szinte semmi sem maradt fenn. Bécsből egyenesen Bukarestbe ment, ahol jó keresletre számított.

Arcképfelfogásának alapvonásai Bukarestben kezdtek kialakulni, majd 1834 áprilisában utazott el Velencébe, ahol rendszeresen látogatta a velencei Accademia delle Belle Arti foglalkozásait, majdnem egy teljes tanéven át. Velencében találkozott a nagytehetségű portretistával, Kozina

Sándorral (1801–1873), akivel jó kollegiális viszonyba is került. Tőle tanulta meg Barabás azt a divatos fogást, hogy portrérajzain erősen a fejre kell koncentrálni, kiemelt jelentőséget adva az arcnak, míg a mellkas és a végtagok kidolgozatlanok maradhatnak.

1835 nyarán tért vissza Bécsbe, ahonnan megrendelői Pestre hívták. A világlátott iskolázott, hat nyelven beszélő nemesi értelmiségi nem pillanatnyi hiányt pótolott itt, hanem az újjászülető, de még hiányos nemzeti kultúrát teljesítette ki, művésze és társa lehetett a liberális nemesi reformnemzedéknek.

1836-tól Barabás tevékenysége folyamatosra vált, se szeri, se száma a megrendeléseknek. Erdélyi pártfogói első pesti éveiben szinte kézzől kézre adták. Foglalkoztatta br. Jósika Miklós, gr. Bánffy Miklós (kat. 40. kép), a Dessewffy, a Teleki család, Wesselényi Polixéna. A sikeres mester rövid idő alatt a pesti művészeti élet mértékadó tagja lett, Erdélyben a kolozsvári közönség dédelgetett kedvence. A kolozsváriak szerették volna, ha ott telepedne le, de erről a festő már hallani sem akart.

1840 tavaszán Barabás véglegesen Pestre települt. Kezdetben kevés munkája volt, ekkor festette meg egyik legismertebb, legkedveltebb, de legtöbbször vitatott művét, a Galambpostát az ekkor induló pesti tárlat számára, amelyet a szintén ekkor induló Pesti Műegylet rendezett. Barabás a továbbiakban jócskán kivette a részét a Pesti Műegylet kiállításain. 1842-ben állította ki leghíresebb, legismertebb Önarcképét, az életmű fontos és jeles darabját. E mű a reformkori magyar festő ideálképe, egy

művésznemzedék születő öntudatának bizonyítéka, Barabás ars poeticája. A harmonikus kolorit, a kiegyensúlyozott kompozíció intenzíven juttatja érvényre az eszmei mondanivalót: a magyar liberális nemesség fejlődésének egyik lehetséges útja az értelmiségivé-művésszé válás.

Barabás magánélete mindvégig kiegyensúlyozott, sikerei nyugodt életet biztosítottak számára. Megvalósult amire eddig nem volt példa: a pesti közönység anyagi jólétet tudott teremteni művészenek. Jegyzőkönyvének adatai tükrében megfigyelhető, hogy nagy könnyedséggel mozgott a különböző társadalmi rétegek között. Egyszerű kézművesek, boltosok éppúgy megtalálhatók megrendelői között, mint a pesti görög kereskedők leggazdagabbjai, a nemesi értelmiségiek, az arisztokrácia magyar érzelmű tagjai, és külföldi nagyságok is.

1843 nyarán nyugat-európai tanulmányútra indult, végiglátogatta Berlin, Drezda, Lipcse, Köln, Düsseldorf, Párizs, Amszterdam stb. híres képtárait, végül Londonban állapodott meg, és az angol mesterek arcképfestészetére nagy hatással voltak. Hazatérte után a 40-es években teljes erővel bontakozik ki vásznain a magyar „táblabíróvilág” „jellemzetes” alakjaival. Modelljei mindannyian mint „hazafiak” – „honleányok” akarnak megjelenni. Barabás legnagyobb művészi tette, hogy nálunk ő teremtette meg a reformkori magyar hazafi típusát, ez a nemzeti iskola első produktuma.

A 40-es években hírességek portréit készíti, 1841-ben a Deák Ferenc-képmást, amely az Akadémiára került, 1842-ben Pyrker János László érseket, Eger városának felkérésére. Eseményszámba ment a Liszt Ferenc-portré megalkotása 1846-ban. Hasonló nagyszabású rendelés volt a Batthyány Lajos-portré az Iparegyesület díszterme számára. Az évtized végén pedig festi a József nádor életnagyságú portréját készítette. Barabásnál a különféle egyesületek egyre-másra jelentkeznek megbízatásaikkal, melyeket a mester jegyzőkönyvében gondosan fel is jegyez. Természetesen ezek mellett magánmegrendeléseit sem hanyagolta el.

1848 után Barabás amikor a fegyverekre került sor, visszariadt, nem volt politikus alkat. A küzdelmek idején visszavonult városmajori szőlőjébe, tragikus törés következett be addigi útján: progresszív szerepe megszűnt. Munkásságán megmutatkozik a nagy idők lelkesült közhangulata, modelljeit kellemesen idealizálja, melyhez a legalkalmasabb stílárész eszköz a finoman egymásba oldódó romantika és biedermeier. Barabás mértéktartó hevülettel formálta a hősöket a pesti közönység

riadozott a nagy eseményekkel és forradalmárokkal adekvát végletes érzelmet mutató és extrém eszközöket használó ábrázolásoktól.

Már tapasztalhattuk, hogy Barabásnak mindennél fontosabb volt a munka. Megfestette Albrecht főherceget, majd a fiatal uralkodót, Ferenc Józsefet is. Barabásnak a reformkorban kialakult és megrögződött arckép-felfogása az 50-es években módosult. A többnyire semleges háttérből kibontakozó arcok kivilágosodnak, az anyagfestés minden eddiginél nagyobb hangsúlyt kap. Az ötvenes években a magyar honleányok a nemzeti gyász jeléül általában fekete ruhát viselnek. A gyászruhás dámák nem intim, személyes érzelmet mutatnak, hanem a közös fájdalom büszke vállalásával tüntetnek. Akvarell arcképeinek új korszaka kezdődik ekkor. Színei tompává, áttetszővé válnak. Az arc már nem különül el a kép egyéb részeitől, de színessége révén kiemelkedik. Feltűnően szépek a szemek. Úgy tűnik beteljesedik régi törekvése: műveivel utoléri a század eleji legjobb bécsi portrékat.

Az 1860-as években Barabás óriási tekintélyének, az új típusú polgári művész megbecsülésének jele volt. A bekövetkezett általános pénzügyi nehézségek Barabást is megviselték, ezért, hogy anyagi helyzetén javítson, követve sok pályatársát, új vállalkozásba fogott: fényképezési műtermet nyitott az Úri utca és a Korona utca sarkán. Fennmaradt fényképeit a magyar fotótörténet jeles darabjaiként tartjuk számon, elegáns beállítású olajképeinek elrendezését követik, néhol eredeti ötletek is felcsillannak.

Ezután véglegesen lezárul az a korszak, amikor Barabás a „nemzet festője” cím kizárólagos birtokosa. Barabásnak mint még mindig vitathatatlanul a legismertebb, legrangosabb mesternek a 60-as évek végén, a 70-es évek elején újra számos megrendelése van. A különféle intézmények – hivatalok, vármegyék – egymás után rendelnek nála nagyméretű, reprezentatív képmásokat, de sok a magánmegbízás is, mivel a koronázás kapcsán, aki teheti, igyekszik magát az ünnepi díszben megörökíttetni. Ennek az igénynek stiláris hatásai is vannak. Festőink a felélénkült udvari reprezentáció érdekében – a nemzetközi neobarokk tendenciákat is követve – a magyar barokk portrék külsőségeit újítják fel, és Barabás hivatalos portréi is követik ezt az archaizáló áramlatot. A nemességet ekkor már polgárosodó, modernizálódó, progresszív típusnak ábrázolja, mint a reformkorban, hanem egykori privilégiumait elvesztett, de rangját őrző konzervatív osztálynak.

Barabás képmásai ekkor már konzervatívak, de a megrendelőknek ez tetszik. Színezése fokozatosan sötétedik, a világos-okkeres-szürkés arcbőr mély, vörösesbarna tónust kap.

1877-ben ünnepelték Barabás 50 éves festői jubileumát. A hírlapok zengnek a dicsőítéstől: már nekünk is van veterán képírónk!" mondják, és ettől kezdve csak így emlegetik. A következő évben a Múcsarnok rendezte meg Barabás jubiláris kiállítását, mely az első gyűjteményes bemutató magyar festő műveiből 398 kép volt kiállítva, az egész életmű keresztmetszetét adva.

Életének utolsó évtizedeiben főleg reprezentatív, hivatalos portrékat festett. Ezek a nagyszabású művek egyre lélektelenebbek, de csiszolt, hűvös eleganciájuk, méltóságteljes komolyságuk – minden újdonságot mellőző „klasszikus” előadásuk nagyon megfelelt a hatalom birtokosai közül kikerült megrendelőknek. A század harmadik harmadának portré-megrendelői már egy új világ alakjai. A reformkori hazafiak – a lelkes citoyen, a hasznos burzsoá – eltűntek: A táblabíró világ egyszerű, derűs magabiztossága is semmivé foszlott, a világ sokrétűvé, bonyolulttá vált. Barabás új típusokkal találta szembe magát, de a kíméletlenül nagyratörő tőkés vagy a romló, önsorsrontó dzsentri ábrázolására már nem voltak eszközei.

Barabás 1883-ban megkapta a Vaskorona-rendet, nemsokára megünnepelték félévszázados akadémiai tagságát is. Élete végén csendesesen teltek napjai, meleg családi körben, az egész ország szeretetétől és tiszteletétől övezve. Szeme nagyon meggyöngült, de még a 90-es évek elején is festegedett apró akvarelleket. 1898 februárjában csendesesen elhunyt. Temetésén a kormány és a művészegyesületek képviseltették magukat. Az 1896-os ezredéves kiállításon kiváló kollekciója szerepelt. 1899-ben a Múcsarnokban hatalmas tárlatot rendeztek műveiből, öt termen keresztül, régi barátjával, művésztársával Molnár József tárlatával egyidőben. Művei azóta is gyakran szerepelnek, de 1878 óta gyűjteményes kiállítása nem volt.

Műveinek nemcsak kvalitásai a fontosak, hanem az a jellegzetességük is, hogy egy eszme – a nemzeti művészet – érvényre juttatásának eszközei is. Nem kisebb jelentőségű emellett Barabásnak a magyar művészeti élet szervezésében évtizedeken keresztül kifejtett munkássága sem, ennek nyomai a mai napig érzékelhetőek intézményeinkben.

